

nieuws uit de regio

Tien jaar veldbiologisch onderzoek in Friesland

De Fryske Feriening foar Fjildbiology (FFF) bestaat tien jaar en ter gelegenheid daarvan is een jubileumboekje verschenen. Het is een relaas van datgene dat de leden van de vereniging de afgelopen tien jaar heeft beziggehouden. De vereniging heeft zich ten doel gesteld natuurwetenschappelijke gegevens te verzamelen ten behoeve van het instandhouden van natuur en landschap en wil de belangstelling bevorderen voor de veldbiologie in Friesland. De FFF is een dynamische vereniging, eigenlijk meer een werkorganisatie die 'Twirre' uitgeeft, maar daarnaast ook rapporten. Het jubileumboekje bevat 100 bladzijden en kwam tot stand onder redactie van Philip Zeinstra en Piet Zumkehr. Op de bladzijden 27 tot en met 44 geeft Eddy Wijmenga een overzicht van de activiteiten die het Fügelferban (vogelwerkgroep) de afgelopen tien jaar heeft ondernomen. Broedvogeltellingen hebben zich vooral toegespitst op de stootvogels en een aantal gebiedsinventarisaties (onder andere meeroevers). De meeste tijd werd echter besteed aan het tellen van niet-broedvogels langs de Friese waddenkust, de slaaptrektellingen van steltlopers en de gebiedstellingen van stootvogels en steltlopers. Voor de komende tien jaar wil men het vooral op de natte gebieden houden (tellen van winter- en trekvogels, broedvogelmonitoring), maar ook aandacht besteden aan soorten die buiten deze gebieden voorkomen (onder andere bosvogels).

Nadere inlichtingen verkrijgbaar bij Eddy Wymenga, De Elzen 4, 9269 SK Veenwouden. Het contactadres van de Fryske Feriening foar Fjildbiology is Fries Natuurmuseum, Schoenmakersperk 2, 8911 EM Leeuwarden.

Broedvogels in de Engbertsdijkvenen

In de gemeente Vriezenveen liggen in Noordwest-Twente de Engbertsdijkvenen dat een relict is van een vroeger omvangrijker hoogveen-gebied. Het grootste deel van het oorspronkelijke veen is afgegraven, waar in 1984 mee is gestopt. Circa 865 ha is door de overheid aangekocht, waarvan nog 16 ha uit een onvergraven hoogveenkern bestaat. De Engbertsdijkvenen zijn vanaf 1978 in hoog tempo veranderd van een grotendeels droog terrein in een zeer drassig en met veel open water gelardeerd gebied. Bestond in 1978 meer dan 90% van het ruim 600 ha metende open middenstuk van het reservaat uit droog terrein, in 1987 was dit teruggelopen tot iets meer dan 50%. De vogelbevolking is er daarom onderhevig geweest aan grote veranderingen. Niet van alle broedvogels is evenveel informatie bekend. Enkele soorten zijn vanaf 1967 door het Staatsbosbeheer geteld (Korhoen, Kokmeeuw). Andere soorten zijn voor het eerst in 1978 goed geïnventariseerd (Roodborsttapuit, Sprinkhaanrietzanger). Van verschillende zangvogelsoorten zijn echter alleen in 1985 en 1986 gegevens verzameld. De verspreiding van de

meeste vogelsoorten is weergegeven in de vorm van stippenkaarten. In de teksten over de soorten worden verspreiding en aantalsverloop in het kort toegelicht.

J.F. Bekhuis: Broedvogels in de Engbertsdijkvenen. Honderd bladzijden, 4 tabellen, vele kaartjes en grafieken (juni 1988). Adres auteur: Haafakker 10, 6578 BW Leuth.

Rottumeroog

Een verslag van de bewakers van Rottumeroog die in zes hoofdstukken hun verzamelde gegevens op schrift hebben gesteld. De hoofdstukken zijn: Weer en getij, Bewaking, HVP-tellingen, Broedvogels, Avifauna. Aan het slot zijn nog een zestal bijlagen opgenomen.

Duidelijk is dat vliegtuigen en vissersboten de meeste verontrusting, c.q. de grootste verstoring veroorzaken. Daar moet toch iets aan te doen zijn. Jammer dat de sterns in 1987 door allerlei omstandigheden slechte resultaten hebben gehad.

H.J.L.

Jan Dijk & Kees de Rijk: Rottumeroog. 85 bladzijden, veel grafieken, enkele kaartjes, zes bijlagen (1987). Uitg. Dienstvak Terreinbeheer Staatsbosbeheer Groningen.

Rottumerplaat

Dit is het verslag van de bewakers van Rottumerplaat. Ook uit dit verslag blijkt weer hoeveel verstoring er door vliegtuigen veroorzaakt worden, al zijn die het niet alleen.

In de volgende hoofdstukken worden hun bevindingen weergegeven, Verstoringen, Zeehonden, Vogels, Vegetatie, Bijzondere vondsten en Het Weer.

Twee bijlagen geven ten slotte nog gegevens over hoogwatertellingen en een soortenlijst per dag.

H.J.L.

Deirdre de Bruyn & Otto Koedijk: Rottumerplaat. 52 bladzijden, enkele grafieken en tekeningen, twee bijlagen (1987). Uitg. Dienstvak Terreinbeheer Staatsbosbeheer Groningen.

Zwanenwater beschermd vogelgebied en wetland

Minister ir. G. Braks (Landbouw en Visserij) heeft besloten het Zwanenwater, een ruim 600 ha groot duingebied in Noord-Holland, met ingang van 12 mei 1988 als beschermd vogelgebied en als wetland van internationale betekenis aan te wijzen. Het gebied ligt in de gemeenten Callants-oog en Zijpe.

In vogelkundig opzicht is het Zwanenwater door het grote aantal broedvogels, circa tachtig soorten die er voorkomen, van groot belang. De belangrijkste is de Lepelaar, waarvan circa zestig paren in het gebied broeden. Het gebied is een vrijwel ongeschonden landschap van overwegend kalkarme duinen met vochtige en drassige valleien.

In het moerasgebied komt een zoetwaterflora en -vegetatie voor, die in het overige deel van

Noord-Holland, ten noorden van het Noordzeekanaal, ontbreekt. In het gehele gebied komen minder algemene tot zeldzame plantesoorten voor. Het gebied heeft tevens een interessante zoogdierstand met onder andere Hermelijn, Wezel en Otter.

Het grootste deel van het Zwanenwater (circa 590 ha) is eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, de overige delen zijn eigendom van het Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier en de Staat. Voor het bestaande gebruik en beheer van het terrein heeft de aanwijzing geen gevolgen.

Aanmelding van het Zwanenwater als wetland betekent tevens dat het wordt aangemerkt als stilleteg gebied op basis van de Wet Geluidhinder. In overleg met betrokken overheden zal worden bezien, of en in hoeverre een deel van het gebied, in verband met mogelijke activiteiten in het zuidelijk gelegen schietterrein 'Petten', hiervan uitzonderd dient te worden.

Persbericht nummer 96 (10 mei 1988) van het ministerie van Landbouw en Visserij.

Voorstellen betere bescherming van Kleine Rietgans en Brandgans in Zuidwest-Friesland

Om de bescherming van de Kleine Rietgans meer inhoud te geven doen de auteurs L.P. Schilperoord & T. Haitjema een aantal belangrijke voorstellen, waaronder sluiting van de ganzenjacht tot en met 30 november in geheel Zuidwest-Friesland, en tot en met minstens 15 december rondom de Oudegaaster Brekken, sluiting van de jacht op Rietganzen het gehele jachtseizoen in geheel Zuidwest-Friesland en degelijke controle op de jacht, zeker in de maand december, maar óók in januari.

Exemplaren van dit rapport (11 bladzijden) zijn verkrijgbaar door overmaking van f 4,25 per stuk op postgiro 4 390 537 ten name van T. Haitjema, 8723 AE Koudum.

De Oostvaardersplassen

Wie kent niet dit machtig mooie natuurgebied dat in de nieuwe polder Zuidelijk Flevoland ligt? Frans Vera verzamelde enorm veel gegevens over het ontstaan van dit gebied, de bewoners en de verwachtingen, de flora en het beheer. Het grote aantal kleurenillustraties maken het tot een boek dat voor jong en oud interessant is geworden. Het ademt de pioniersgeest uit van vele dieren en planten.

Zo'n boek dat voor het 'grote publiek' bestemd is geen wetenschappelijke publikatie is ofschoon er heel wat wetenschappelijke kennis voor nodig is om met zo veel interessante informatie over de Oostvaardersplassen op de proppen te komen. Omdat de meeste vogelmensen daar wel eens zijn geweest zal het boek ook voor velen een bijzonder fijn bezit zijn.

Hoewel er in de lange lijst van dieren die in het gebied zijn waargenomen enkele kleine onnauwkeurigheden zijn aan te wijzen zal dit voor de meeste bezitters van het boek nauwelijks veel uitmaken. Het belangrijkste is dat dit boek ieder-

een enthousiast maakt voor dit natuurgebied dat zo maar 'uit het niets' is ontstaan. Haast vanzelfsprekend is het dat de vogels in het boek een belangrijke rol spelen.

Frans Vera: De Oostvaardersplassen. 168 bladzijden, 210 kleurenfoto's, 10 overzichtskaarten (1988). Uitg. IVN/Grasduinen-Oberon, Amsterdam/Haarlem. Prijs f 44,50.

Watervogels in de Zaanstreek

Ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan van de Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek' werd het boek over bovenstaand onderwerp uitgegeven. Het is een verslag van watervogeltellingen in tien winterseizoenen 1976/1977 tot en met 1985/1986. In het boek worden vijftig soorten watervogels behandeld (futen, Aalscholver, zwanen, ganzen, eenden, zaagbekken, rallen, bleshoenders, zee-koeten en exoten) en er wordt onder meer ingegaan op de aantallen en het seizoenverloop van elke soort in de Zaanstreek, het belang van de Zaanstreek voor de soort in regionaal, landelijk en internationaal opzicht, de verspreiding van elk soort over de Zaanstreek en de toename dan wel afname van de soort gedurende de telperiode. Het is niet alleen avifaunistisch van belang, maar het biedt aan het beleid de nodige informatie om daadwerkelijk iets voor de bescherming en het beheer (en dus voor het behoud) van de Zaanse watervogels te doen. Een boek boordevol informatie, weliswaar een 'cijfer- en figurenboek' maar dat aantoont hoe belangrijk de Zaanstreek als watervogelgebied is. Geen boek dus om in één adem uit te lezen, wél een boek dat voor watervogel liefhebbers enorm veel informatie bevat. Maar bovendien is het boek voor iedereen die in het vogelleven van de Zaanstreek is geïnteresseerd een boeiend bezit.

Ron M.G. van der Hut, Martien Roos & Peter J. Rozemeyer: Watervogels in de Zaanstreek. Een verslag van watervogeltellingen in 10 winterseizoenen 1976/1977 t/m 1985/1986. Voorwoord van Leo M.J. van den Bergh, 190 bladzijden, 46 foto's, 42 tabellen, 130 figuren, 2 bijlagen: (weer in beeld, tabellen met aantal watervogels per telling). (1988). Uitgave Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek'. Prijs f 12,50 + f 5,- porto- en verzendkosten. Verkrijgbaar door overmaking op giro 484 295 ten name van Penningmeester Vogelwacht Zaanstreek, 1562 TK Krommenie.

Vogels tussen Zwin en Saetinghe

Deze avifauna van Zeeuws-Vlaanderen is samengesteld door een Nederlandse en een Belgische auteur met gegevens van honderden vakmensen en amateurs. De inleidende hoofdstukken zijn geschreven door verschillende auteurs die het te behandelen gebied ornithologisch goed kennen. Het grootste deel van het boek behandelt de verspreiding en het voorkomen van en de daar vastgestelde vogelsoorten. De eerste gegevens zijn voor een groot deel afkomstig uit de periode tussen de jaren zestig en zeventig. Bij veel soorten worden ook het biotoop en het broeden besproken, maar gegevens uit het 'verleden' zijn opvallend schaars. De figuren 11 tot en met 15 zijn uitvouwbare kaarten die de ligging en de aardrijkskundige namen aangeven van de polders, dijken en forten, krekten andere waterre-

servoires, plaatsnamen en de Westerschelde. Jammer dat niet in één oogopslag te zien is welke kaart men voor zich heeft, maar deze eerste geheel moeten worden opengeslagen. Vanaf figuur 63 worden de verspreidingskaartjes de heft kleiner maar blijven ook dan nog goed leesbaar. Circa 340 vogelsoorten worden behandeld uit de periode 1968–1985. Een degelijke avifauna, die als een ware aanvulling beschouwd kan worden op onze Nederlandse regionale avifauna's.

M.A. Buise & K.L.L. Tombeur: Vogels tussen Zwin en Saeftinghe. De avifauna van Zeeuws-Vlaanderen. 360 bladzijden, 148 figuren, zwartwit foto's en pentekeningen (1988). Uitg., Stichting Natuur- en Recreatie-informatie, Langevelesingel 24, 4335 AA Middelburg. ISBN 90-72146-06-9. Prijs f 39,90. Kan besteld worden door overmaking van f 44,90 op bankrekening 87.52.45.161 van de Verenigde Spaarbank, Hulst ten gunste van Werkgroep Avifauna Zeeuws-Vlaanderen, onder vermelding van 'avifauna Zeeuws-Vlaanderen'.

Interessante monsters van schapen langs Westerschelde

In de periode mei 1983 – mei 1985 werd maandelijks van een aantal schapen uit de kudde in Het Verdrongen Land van Saeftinghe wol, urine en mest verzameld. Van 55 gestorven of geslachte schapen werden monsters genomen van bot, lever en nier. Tevens werden maandelijks monsters verzameld van de bodem en de vegetatie. Alle monsters werden onderzocht op de aanwezigheid van cadmium, lood, koper, zink, mangaan, ijzer en fluor.

De 55 dode schapen uit de kudde langs de Westerschelde vertoonden geen van alle, noch bij leven, noch bij sectie, tekenen van vergiftiging. In de levers was er een vijfvoudige verhoging van het loodgehalte in combinatie met een tienvoudige verhoging van het ijzergehalte. Het cadmiumgehalte in de levers en nieren was licht verhoogd.

Bij één schaap werd een licht verhoogd gehalte fluor in het bot aangetroffen. In tegenstelling tot de concentratie van de zeven elementen in de organen en de bodem vertoonde de concentratie in de vegetatie een seizoensvariatie. Vroeg in de lente waren de concentraties twee tot zes keer hoger dan in de nazomer.

■ Han van der Kolk, Smaragdplein 66, 3523 ED Utrecht, 030–540 527.

Uit: Environmental contamination by heavy metals and fluoride in the Saeftinghe salt marsh and its effect on sheep. Baars, A.J. et al (1988) The Veterinary Quarterly 10 : 90–98.

Vogels van Berkheide

Tien jaar vogelpopulatie-onderzoek in het duingebied Berkheide (gelegen tussen Wassenaar en Katwijk) is samengevat in een belangrijke publicatie die de regionale belangrijkheid ver overschrijdt. Door het dichtgroeien van het duin verdwijnen Veldleeuweriken en breiden de Nachtegaalen zich sterk uit. Politiehondentraining en recreatie worden schadelijk beschouwd voor de vogelbevolking, maar toch kon de Wulp zich uitbreiden. Schade van de Vos kon bij sommige soorten niet worden aangetoond. Aan het juiste

beheer van dit prachtige gebied ontbreekt het volgens de auteurs helaas nog en zij bevelen het sterk aan als 'naturomonument'. Ook de intensieve waterwinning en de grootscheepse jacht worden als nadelig ondervonden.

De Krakeend is er een vrij talrijke broedvogel, maar ook Zomertaling, Slobeend, Wintertaling, Tafeleend, Kuifeend, Patrijs, Waterral, Houtsnip, Wulp, Tortelduif, Boomleeuwerik, Tapuit, Roodborsttapuit, Gekraagde Roodstaart, Sprinkhaanrietzanger, Bosrietzanger, Baardmannetje, Wielewaa, Kleine Barmsijs en Goudvink bevinden zich onder de 98 broedvogelsoorten die er zijn vastgesteld. In totaal werden er 268 vogelsoorten waargenomen. De broedvogels zijn ingedeeld naar negen vegetatietypen. Van veel soorten kon een trend worden vastgelegd. Een interessante publicatie, die slechts in een kleine oplage is verschenen!

Gerrit van Ommering & Theo Verstrael: Vogels van Berkheide. Tien jaar populatie-onderzoek in het duingebied Berkheide, 212 bladzijden, vele verspreidingskaartjes, foto's, tekeningen, diagrammen en grafieken (1987). Uit. Werkgroep Berkheide en Stichting Publikatiefonds Duinen, Leiden. Prijs f 25,- (donateurs Stichting Duinbehoud f 19,50). Te bestellen door overmaking van dit bedrag plus f 5,- verzendkosten op gironummer 3 877 722 ten name van Werkgroep Berkheide, Leiden, onder vermelding van 'vogels'. Of af te halen op het kantoor van de Stichting Duinbehoud, Stationsweg 12, 2313 AV Leiden, 071–131 800. ISBN 90-72021 -01 - 0.

Inmiddels verscheen ook het rapport 'Vogelpopulatie-onderzoek Berkheide jaarverslag 1987', dat werd samengesteld door Gerrit van Ommering, met medewerking van Ben ter Haar, 48 bladzijden, vele illustraties (1988). Uitgegeven door de Werkgroep Berkheide, postbus 11 059, 2301 EB Leiden, 071–131 800.

Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer

De zo sympathieke Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland heeft het Jaarverslag over 1987 uitgegeven (31 bladzijden, geïllustreerd). Naast de al enige jaren bestaande ondersteuning van het vrijwilligerswerk in de weekends kon in het verslagjaar het werken met behoud van uitkering en het tijdelijk betaalde werk gestimuleerd en begeleid worden. Circa honderd personen hebben op circa tachtig agrarische bedrijven in de maanden april tot en met juni de legsels van weidevogels beschermd. De Werkgroep Den Helder maakte veel nestbeschermers, die door medewerkers van de stichting werden ondergebracht. Het Kijkhuis Haarlem stelde een scenario op voor het vervaardigen van een videofilm over instructies voor nestbescherming. Enkele boeren en het Recreatieschap Spaarnwoude konden geadviseerd worden over weidevogelvriendelijk beheer van graslanden. Met de Werkgroep Weidevogelbescherming van de Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen werden de resultaten van de bescherming verzameld. Er bestaan plannen om een cursus voor bescherming van weidevogellegsels te organiseren.

Het Jaarverslag 1987, dat het werk van bovengenoemde stichting beschrijft, is te bestellen door overmaking van f 5,- op gironummer 2 635 373 ten name van de Stichting VNLB, Haarlem.